

Валентина Шакула

ВНЕСОК СЕРГІЯ БОЯРЕНКА В РОЗВИТОК ХЛІБОПЕКАРСТВА Переяславщини в другій половині ХХ ст.

DOI: 10.58407/litopis.240507

© В. Шакула, 2024. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6036-555X>

У статті проаналізовано особливості діяльності Сергія Олександровича Бояренка на посаді директора Переяславського хлібозаводу – одного з флагманів промисловості регіону в другій половині ХХ ст. – та його вплив на розвиток економіки Переяславщини. Указаний період був дуже складним, оскільки підприємство тільки-но почало функціонувати. Глибока загальна криза 1990-х рр. не давала можливості працювати на повну потужність. На прикладі одного заводу досліджуються особливості діяльності підприємств хлібопекарської галузі в умовах нестабільної державної політики. Звертається також увага на стиль та методи роботи С.О. Бояренка, який пройшов шлях від слюсаря до керівника хлібозаводу.

Мета статті – дослідити внесок С.О. Бояренка як директора Переяславського хлібозаводу в становлення та функціонування новозбудованого підприємства, розширення асортименту та шляхів реалізації його продукції, а також значення заводу для розвитку промисловості Переяславщини в другій половині ХХ ст.

У ході роботи використовувалися **методи** аналізу та систематизації попередніх публікацій і польових досліджень автора, даних архівних джерел і матеріалів місцевих ЗМІ, які висвітлюють діяльність С.О. Бояренка як керівника одного з найбільших промислових підприємств Переяслава, зроблено узагальнення досвіду його управлінської діяльності.

Новизна статті полягає у висвітленні впливу діяльності керівника на особливості функціонування всього підприємства в складних економічних умовах в Україні наприкінці ХХ ст. на прикладі Переяславського хлібозаводу.

Висновки. Саме завдяки конструктивним своєчасним рішенням, які прийняв С.О. Бояренко в умовах глибокої всеукраїнської економічної кризи, Переяславський хлібозавод продовжував функціонувати наприкінці 90-х рр. ХХ ст. – у той час, коли більшість підприємств припинила своє існування, ставши банкрутами. Одночасно проаналізовано роль заводу в економіці Переяславщини у вказаний період.

Ключові слова: директор підприємства, Переяславський хлібозавод, асортимент хлібобулочних виробів, промислове обладнання.

Нині історичне краєзнавство потребує більш ґрунтовного дослідження впливу окремих людей на формування політико-економічних відносин певного регіону, а в подальшому – і всієї України.

Наприкінці ХХ ст. нестабільна ситуація в економіці України негативно вплинула на діяльність усіх промислових об'єктів країни. Потрібно було виживати в кризових умовах і разом з тим швидко освоювати правила нового ринку збуту. Не секрет, що в цей період особливо зросла роль керівників підприємств, оскільки їхнє майбутнє в більшості випадків залежало тільки від уміння очільника бачити перспективу, прораховувати всі можливості розвитку подій та навиків блискавичного реагування на зміни у сфері реалізації продукції. Їх управлінський талант був однією з вагомих складових безперервного функціонування підприємства в складних економічних умовах.

Саме у світлі цієї проблеми постає малодосліджене питання діяльності керівників провідних підприємств Переяславщини, які зіграли важливу роль в історії міста, району, області, Лівобережної України.

Діяльність Переяславського хлібозаводу нерозривно пов'язана з усіма подіями історії України. На сьогодні вона є недостатньо дослідженою і потребує більш детального вивчення, що вплине на розуміння процесу розвитку регіонального хлібопечення України. Хліб завжди був і є священним для українського народу. Він у більшості родин є головним продуктом харчування і складає основу їх щоденного раціону. Українці завжди з особливою повагою ставилися до людей, які виробляли хліб. Для тих, хто пережив кілька голодоморів тільки в ХХ ст., наявність у продажу хлібобулочних виробів є психологічним стержнем, який допомагає долати економічні та політичні кризи.

Вивчення діяльності Переяславського хлібозаводу базується на матеріалах архівних відділів Переяславської міської ради та Переяславської райдержадміністрації, місцевої газети «Зоря комунізму» (пізніше – «Комуністична праця», «Вісник Переяславщини») 1954–2021 рр., довідниковій літературі, спогадах респондентів. Зокрема, для дослідження історії створення та діяльності хлібозаводу використані публікації І. Чередніченка, В. Ніцкевич, С. Бояренка, М. Куделі, В. Свища, О. Розовик, Г. Карпенко, Л. Мілютіна та ін.

Під час попереднього ознайомлення з теоретичними та бібліографічними матеріалами було встановлено, що в історії хлібопекарства Переяславщини відсутнє систематизоване, різнобічне й водночас структурно скомпоноване повне дослідження діяльності всіх керівників Переяславського хлібозаводу, який до сьогодні є провідним підприємством з виготовлення хлібобулочних виробів у вказаному регіоні.

Саме тому метою цієї статті є дослідження діяльності Сергія Олександровича Бояренка на посаді директора Переяславського хлібозаводу у 80–90 рр. ХХ ст.

У 1977 р. хлібобулочний цех Переяслав-Хмельницького заводу продтоварів був реорганізований у самостійне підприємство – Переяслав-Хмельницький хлібозавод. Старе промислове обладнання не могло впоратися зі значними обсягами випуску хлібобулочних виробів, тому вже 28 червня 1978 р. на засіданні VIII чергової сесії Переяслав-Хмельницької міської ради народних депутатів було прийнято рішення про початок будівництва в м. Переяслав-Хмельницькому нового хлібозаводу потужністю 65 т/добу по вул. Червоноармійській (нині – М. Грушевського)¹.

Сергій Олександрович Бояренко почав свою трудову діяльність на старому хлібозаводі 18 серпня 1979 р. Спочатку слюсарем, а потім перейшов на керівні посади².

Шлях С. Бояренка до м. Переяслава та його хлібозаводу був довгим. Він народився 16 лютого 1957 р. в м. Красноярськ (Росія), але навчався в Київському технологічному інституті харчової промисловості, який закінчив 1979 р., отримавши кваліфікацію інженера-електротехніка. Пізніше навчався ще й у Переяслав-Хмельницькому університеті ім. Г. Сковороди. Здобув другу спеціальність – економіст³.

Будівництво нового хлібозаводу, безпосереднім активним учасником якого був С. Бояренко, розпочалося шаленими темпами в 1981 р. Палі були забиті в 1982 р. Зважаючи на професійні якості та рівень освіти, уже цього ж року Сергія Олександровича призначають головним механіком будівництва, а потім – заступником директора з будівництва, головним інженером підприємства⁴. По суті, новий хлібозавод виростав саме під його керівництвом. Він згадує, що «на рік будівництво припинилося, але пізніше роботи велися шаленими темпами, так як надходила чергова п'ятирічка – відповідно з'їзд партії»⁵.

Будівництво тривало з 1982 по 1985 рр. План капітальних вкладів за перше півріччя 1982 р. виконаний був лише на 45%, а за друге – на 39%. Недовиконання обсягів будівельно-монтажних робіт сягнуло 193 тис. крб. Основна причина такого стану – незабезпечення роботи підрядчиками, низький рівень організації робіт на будівельному майданчику⁶.

Улітку 1983 р. виконком Переяслав-Хмельницької міської ради народних депутатів бере на особливий контроль будівництво нового хлібозаводу і ставить нове завдання – наприкінці 1984 р. підготувати об'єкт будівництва до введення в експлуатацію.

Улітку 1985 р. на новому хлібозаводі почали монтаж обладнання, тому спеціалісти працювали не тільки над випуском продукції, але й займалися налагодженням виробництва на нових лініях та випуском пробних партій хліба⁷.

Нове підприємство було введене в дію в жовтні 1985 р., а старий завод, доки на новому налагодиться процес виробництва, ще до 1 січня 1986 р. випускав хлібобулочну продукцію. Керівником його на цей час призначено С. Бояренка, оскільки В. Ніцкевич, директор старого заводу, була переведена на новий⁸.

¹ Протокол засідання восьмої чергової сесії Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих шістнадцятого скликання від 28 червня 1978 р. *Архівний відділ виконкому Переяслав-Хмельницької міської ради* (далі – АВ П-ХМР). Ф. 1. Оп. 1. Спр. 497. Арк. 146.

² Польові матеріали автора. Записано 04. 10. 2023 р. від Бояренка Сергія Олександровича, 1957 р. н., мешканця м. Переяслава.

³ Там само.

⁴ Там само.

⁵ Там само.

⁶ Протокол засідання 1 сесії Переяслав-Хмельницької міської ради народних депутатів від 02.07.1982 р. *АВ П-ХМР*. Ф.1. Оп. 1. Спр. 657. Арк. 11.

⁷ Протокол засідання третьої чергової сесії Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих дев'ятого скликання від 17 вересня 1985 р. *АВ П-ХМР*. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 770. Арк. 14–15.

⁸ Там само. Арк. 15.

3 липня 1986 р. Сергій Олександрович був переведений на новий Переяславський хлібозавод на посаду головного інженера і в цьому ж році призначений його директором⁹. Він одразу запроваджує політику перепідготовки власних кадрів, для чого робітники заводу отримують направлення на курси перенавчання та підвищення кваліфікації. З метою утримання досвідчених фахівців на підприємстві він приділяє велику увагу розвитку спортивно-оздоровчої роботи: працівники заводу власними силами устаткували спортивний майданчик, профком виділяє кращим робітникам путівки для відпочинку в санаторіях та профілакторіях¹⁰. Але через нестачу сировини, незважаючи на всі зусилля керівного складу, усе ж не вдалося уникнути періодичного відключення третьої та четвертої ліній хлібобулочного цеху¹¹.

Слід зазначити, що навіть в умовах «перебудови» С. Бояренко як керівник підприємства дбав про розширення асортименту продукції хлібозаводу. Так, уже 29 квітня 1986 р. в магазини м. Переяслава та району поступили перші торти кондитерського цеху – «Бісквіт-но-кремові» в розфасовці по 0,5 кг. Над їх виготовленням працювали начальник цеху Л. Ткач, майстри М. Лукач та С. Козоріз, технолог В. Томащук¹². Тоді ж було введено в дію картонажний цех – працівники виготовляли упаковки для продукції, але, на жаль, праця там була виключно ручна¹³.

Незважаючи на ці недоліки, колектив під керівництвом С. Бояренка освоїв п'яту лінію обладнання й розпочав випуск хліба «Український новий»¹⁴. За старанну працю робітникам з ініціативи директора почали присвоювати звання «Кращий за професією». Так, у грудні 1986 р. його удостоїлася пекар О. Павленко¹⁵.

Нові ринкові відносини та криза 90-х рр. ХХ ст. істотно вплинули на роботу Переяславського хлібозаводу. У 1993 р., коли інфляція сягнула найвищого показника, середньодобове виробництво хліба знизилася до 21 т/добу, а на поч. 1994 р. – 15 т/добу¹⁶. Основними причинами такого різкого спаду, на думку керівництва підприємства, були:

– приведення ціни на хліб до реальної його вартості, у результаті чого хлібозавод почав забезпечувати потреби населення тільки для власного споживання, а не для відгодівлі худоби та птиці;

– процес введення в дію поодиноких мініпекарень у місті та районі призвів до зменшення обсягів реалізації продукції підприємства;

– освоєння підприємцями ринку торгівлі хлібом, завезеним з київських заводів;

– неспроможність адміністрації хлібозаводу своєчасно спрогнозувати ситуацію та вжити заходів щодо розширення ринку торгівлі хлібом і збереження наявних точок.

В умовах економічної кризи Переяславський хлібозавод змушений був відпускати продукцію під реалізацію. Основним партнером підприємства в цей період була місцева райспоживспілка. Вона не змогла своєчасно розрахуватися за прийняті хлібобулочні вироботи. Великі борги за відпущену продукцію призвели до того, що Переяславський хлібозавод почав відчувати нестачу коштів.

На нараді при представнику Президента України П. Качкалді 21. 03. 1994 р. було вирішено поліпшити роботу, спрямовану на повернення коштів хлібозаводу. Райспоживспілка зобов'язувалася розрахуватися за продукцію одразу після її реалізації¹⁷. Але й через пів року ситуація не покращилася: торгівля заборгувала вже 768 млн. крб. Це призвело до того, що хлібозавод не зміг вчасно закупити борошно в столичних борошномельних комбінатах – навісла реальна загроза першої серйозної зупинки підприємства через фінансові труднощі¹⁸.

У 1996 р. посилилася конкуренція на ринку хліба в місті та районі, оскільки міська рада дозволила торгівлю тим підприємцям, які пройшли реєстрацію в міськвиконкомі й мали власне виробництво хліба та хлібобулочних виробів або ж займалися реалізацією продукції, виготовленої на місцевих підприємствах через стаціонарну мережу закладів торгівлі та громадського харчування, які відповідають санітарно-гігієнічним вимогам для

⁹ Польові матеріали автора. Записано 04. 10. 2023 р. від Бояренка Сергія Олександровича, 1957 р. н., мешканця м. Переяслава.

¹⁰ Протокол засідання п'ятої чергової сесії Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих дев'ятнадцятого скликання від 10 квітня 1986 р. *АВ П-ХМР*. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 807. Арк. 25–26.

¹¹ Протокол засідання шостої чергової сесії Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих дев'ятнадцятого скликання від 23 грудня 1986 р. *АВ П-ХМР*. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 808. Арк. 62.

¹² Бояренко С. Нова продукція хлібозаводу. *Комуністична праця*. 1986. № 86 (8688). С. 1.

¹³ Там само. С. 2.

¹⁴ Козаченко М. На проектну потужність. *Комуністична праця*. 1986. № 193 (8786). С. 1.

¹⁵ Пандєєв О. Краща за професією. *Комуністична праця*. 1996. № 203 (8806). С. 1.

¹⁶ Пасенюк М. Хліб знову з'явиться у магазинах. Але чи надовго? *Вісник Переяславщини*. 1994. № 32 (8961). С. 1.

¹⁷ Там само. С. 2.

¹⁸ Помойницький О. Райспоживспілка заборгувала хлібозаводу 768 мільйонів карбованців. З цієї причини місто може залишитися без хліба. *Вісник Переяславщини*. 1994. № 44 (8981). С. 1.

торгівлі хлібом¹⁹. Вихід із такої ситуації, на думку С. Бояренка, був тільки в покращенні якості продукції та розширенні її асортименту. Здавалося, хлібозавод знову на межі краху, але на той час ситуація була врятована санепідемстанцією, яка вже в жовтні цього ж року видала Постанову № 51 «Про заборону вуличної торгівлі хлібобулочними виробами суб'єктами торгівлі різних форм власності», що дозволяла перевезення продукції тільки в спеціалізованому транспорті й реалізацію лише із закритих торговельних точок²⁰.

Тим часом борг перед хлібозаводом райспоживспілки досяг 104008 грн.²¹ А на поч. 1997 р. все одно було дозволено торгівлю хлібом підприємцям, але брати під реалізацію продукцію вони повинні були на хлібозаводі²². Таким чином міська рада на незначний термін підтримала підприємство. Керівництво заводу максимально ефективно використало таку допомогу, розширивши роздрібну торгівлю хлібобулочними виробами в межах міста та району.

На прохання директора Переяславського хлібозаводу О. Бояренка 1998 р. міська рада надала дозвіл підприємству на встановлення нових профільних торгових кіосків на розі вулиць Шкільної та Набережної, вулиць Дзержинського та Новокиївське шосе, 2-х по вул. Б. Хмельницького, на розі вулиць Артема та Паризької Комуни й 2-х магазинів-павільйонів на території міського ринку.

Сергій Олександрович також переймався питанням власництва на землю, на якій був розташований хлібозавод. За його клопотанням на поч. січня 1999 р. міськвиконком затвердив документацію щодо передачі земельної ділянки загальною площею 2,5 га указаному підприємству в постійне користування. У лютому 1999 р. С. Бояренко був звільнений з посади директора Переяславського хлібозаводу у зв'язку з переходом на іншу посаду²³.

Отже, за час перебування на посаді директора Переяславського хлібозаводу С. Бояренко проявив себе вдумливим та далекоглядним керівником, який зміг не тільки зберегти підприємство в складний період загальноукраїнської економічної кризи, але й максимально розширити асортимент продукції та мережу її реалізації через раціональне використання внутрішніх ресурсів на тісний зв'язок з адміністраціями м. Переяслава, колишнього Переяслав-Хмельницького району та керівниками інших місцевих промислових об'єктів. С. Бояренко користувався великою повагою та незаперечним авторитетом серед працівників Переяславського хлібозаводу.

У 90-х рр. ХХ ст. підприємство переживало найважчі часи, які, перш за все, характеризувалися фінансовою нестабільністю. Але завод під керівництвом С. Бояренка вдало перейшов на нові форми господарювання, що допомогло втриматися на ринку хліба, незважаючи на періодичні труднощі в діяльності підприємства. Йому вдалося, будучи очільником хлібозаводу, уберегти підприємство від банкрутства.

У подальшому передбачено дослідження діяльності Переяславського хлібозаводу після зміни форми власності, адже на поч. ХХІ ст. власником підприємства стало ТОВ «Міза».

References

- Fandiev, O. (1996). Krashcha za profesiieiu [Best by profession]. *Komunistychna pratsia – Communist labour*, 203 (8806), P. 1.
- Paseniuk, M. (1994). Khib zнову zavytisia u mahazynakh. Ale chy nadovho? [Bread will be back in the shops. But for how long?]. *Visnyk Pereiaslavshchyny – Bulletin of Pereiaslavshchyna*, 32 (8961), P. 1.
- Paseniuk, M. (1996). V selakh raionu khibom torhuvatymut tilky v mahazynakh [In the villages of the region, bread will be sold only in shops]. *Visnyk Pereiaslavshchyny – Bulletin of Pereiaslavshchyna*, 130 (9362), P. 1.
- Pomoinytskyi, O. (1994). Raispozhyvspilka zaborhuvala khlibozavodu 768 milioniv karbovantsiv. Z tsei prychny misto mozhe zalyshytisia bez khliba [The regional consumer union owes the bakery 768 million karbovanets. For this reason, the city may be left without bread]. *Visnyk Pereiaslavshchyny – Bulletin of Pereiaslavshchyna*, 44 (8981), P. 1.

¹⁹ Пасенюк М. В селах району хлібом торгуватимуть тільки в магазинах. *Вісник Переяславщини*. 1996. № 130 (9362). С. 1.

²⁰ Протокол № 12 засідання виконкому Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих від 15 жовтня 1996 р. *АВ П-ХМР*. Ф. 1. Оп. 1. Т. 3. Спр. 1421. Арк. 289–290.

²¹ Там само. Арк. 291.

²² Протокол № 1 засідання виконкому Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих від 21 січня 1997 р. *АВ П-ХМР*. Ф. 1. Оп. 1. Т. 3. Спр. 1444. Арк. 33.

²³ Польові матеріали автора. Записано 19. 01. 2024 р. від Бояренка Сергія Олександровича, 1957 р. н., мешканця м. Переяслава.

Шакула Валентина Миколаївна – молодший науковий співробітник Музею хліба Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (вул. Шевченка, 8, м. Переяслав, Київська обл., 08400, Україна).

Shakula Valenyna – is a young researcher at the Bread museum of National historical and ethnographic reserve «Pereyaslav» (8 Shevchenka Str., Pereyaslav, Kyiv region, 08400, Ukraine).

E-mail: valentinashakula1@gmail.com

CONTRIBUTION OF SERHII BOYARENKO TO THE DEVELOPMENT OF PEREYASLAV REGION BAKERY in the second half of the 20th c.

The article analyzes specifics of Serhiy Oleksandrovich Boyarenko's activities as the director of the Pereyaslav bakery – one of the flagships of the region's industry in the second half of the 20th c., and his influence on the development of economy of the Pereyaslav region. This period was very difficult, as the company had just started functioning. The deep general crisis of the 1990s made it impossible to work at full capacity. On the example of one plant, peculiarities of the activity of enterprises in the bakery industry in the conditions of unstable state policy are investigated. Attention is also drawn to the style and methods of work of S.O. Boyarenko, who made his way from a locksmith to the head of a bread factory.

The purpose of the article is to investigate the contribution of S.O. Boyarenko as the director of the Pereyaslav bakery in the formation and functioning of the newly built enterprise, the expansion of the assortment and ways of selling its products, as well as the importance of the plant for the development of the industry of Pereyaslav region in the second half of the 20th c.

In the course of the study, the author used methods of analysis and systematisation of previous publications and field research, data from archival sources and local media materials covering the activities of S.O. Boyarenko as the head of one of the largest industrial enterprises of Pereyaslav, and summarised the experience of his managerial activities.

The novelty of the article lies in highlighting the impact of the manager's activities on the functioning of the entire enterprise in difficult economic conditions in Ukraine at the end of the 20th c. on the example of the Pereyaslav bakery.

Conclusions. Due to the constructive and timely decisions made by S.O. Boyarenko in the context of a deep all-Ukrainian economic crisis, the Pereiaslav bakery continued to operate in the late 90s of the 20th c., at a time when most enterprises ceased to exist and became bankrupt. At the same time, the role of the factory in the economy of Pereyaslavshchyna in the specified period was analyzed.

Key words: enterprise director, Pereyaslav bakery, range of bakery products, industrial equipment.

Дата подання: 3 квітня 2024 р.

Дата затвердження до друку: 23 вересня 2024 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Шакула, В. Внесок Сергія Бояренка в розвиток хлібопекарства Переяславщини в другій половині ХХ ст. *Сіверянський літопис*. 2024. № 5. С. 65–69. DOI: 10.58407/litopis.240507.

Цитування за стандартом APA

Shakula, V. (2024). Vnesok Sergiya Boyarenka v rozvytok khlibopekarstva Pereyaslavshch v drugij polovyni XX st. [Contribution of Serhii Boyarenko to the development of Pereyaslav region bakery in the second half of the 20th c.]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 5, P. 65–69. DOI: 10.58407/litopis.240507.

